

REDACCIÓ

Llibertat, nom. 11, 2.

LA GRAMALLA.

SEMANARI CATALA.

ADMINISTRACIÓ

Llibertat, nom. 11, 2.

Dos quartos lo nombre.

LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

Sortirà tots los dissaptes.

SUMARI.

Observacions sobre la moderna restauració literaria de Catalunya; per J. S.—La centralisació; per Albert de Palomerias.—Lo tribut de sang; per J. R. y V.—La ciencia al alcans del poble; per P. Aldavert.—Moisés salvat del riu; per F. Manel Pau.—Revista artistica; per F. M.—Un prometatje; per Felip de Saleta.—Jubi crítich de Lo tret per la culata; per S.—Lo vestit negre; per Joseph Tomás.—Anécdotas y curiositats literarias.—Novas.—Xarada.—Solucions.—Correspondencia.

oblidada de sos mateixos fills, contaminats per una atmosfera que no era la llur propia, menyspreada u opresa per los estranys y solsament á dalt las montanyas guardada com arca vantejant lo reyalme de la barrelina, ahont los boscos de seculars alsinas li foren escut al indomit catalá quant lluytava contra 'l francés Felip, taparen lo pas al baf destructor de la forana llengua.

reflexiona qu' ells en son vol fan omisió del rossechs de la resistencia, dels obstacles sens fi que trobará sa ideya á prop de llurs enemichs, á prop de las ideyas vellas y reynants.

Observacions sobre la moderna restauració y literaria de Catalunya.

Objecte de burlas per part d' uns, de críticas per part d' altres, es estada, la que molts califican de fallera de los moderns trobadors catalans, de prodigar en abundó en llurs trobas, paraulas antigas, de significat no molt comprensible per lo gran nombre dels llegidors, en contes de parlar lo catalá clar y net com ara 's parla no com ells volen fer semblant de creuer, per tot Catalunya, sino per las grans vilas hont mes s' ha deixat sentir la influencia de la llengua de Castella. Eixa anomenada fallera s' es atribuïda al desitj de los poetas y escriptors de mostrar erudició, semblant arcaïsmes á doll, que no volen dir res mes, sino que son fills d' un estudi detingut de la poesia y de la parla antigas. Res hi hauria fins aquí, si aixó hagues estat solsament una idea de quatre catalans dolents y d' altres tants envejiosos é ignorants; mes eixa idea ha trascendit á mes enlayradas regions, d' ella se n' han fet eco, si be rara vegada en la premsa, molt sovint en conversas particulars, quelcunas personas, tingudas per il-lustradas, y de las quinas jamay ho hagueram cregut, puig per aytals los teniam.

Ja que aixís es, per desgracia, se fa precis esposar quatre consideracions, que creyém serán prou pera fer veurer lo erro que s' hi enclou en eixa bo y maliciosa imposició.

Comensem fent historia.

Lo entronisament de la casa de Borbó, que hagué lloch en la primera soca dels Borbons espanyols, Felip V, lo tirá de Catalunya, y que tantas llagrimas de sang á n' aqueix malhaurat Principat li costá, doná lo colp de gracia al resto d' independencia, que, gracias á sos furs, havia seguit conservan d' ensá de la época de la unió de Castella ab lo potent reyalme d' Aragó, primer origen de tots los mals, que mes tart á la infortunada nissaga d' en Jofre li esdevingueren. Mentres en la plassa de S. Jaume volavan encara als embats del vent las sãgradas cendras dels vells pergamins, hont escrits romanian los furs y privilegis, que los Catalans fins á un heroisme sobrehumá defengueran, pergamins, presa de la teya ab que lo malahit tirá armara la impía ma del butxí, per la infortunada llengua tenia comentament una época de defalliment, d' impurificació bo y se pot dir, que, ó la deixaria al últim del tot desconeguda ó acabaria ab ella totalment, si ans no s' encarregava algun cort noble de deslliurarla dels vents que la anavan á combatrer. Densá de llavoras un núvol de llibres castellans vingué damunt la noble terra, la, si be en mes petita escala, Polonia de Castella: la influencia castellana se deixá sentir per tot arreu; tot se feu en castella y la pobre llengua desgraciada víctima y á sota pend' una de forana visqué passant y gemegant anys y panys,

Qui la havia vista y la veyá á la pobre llengua! Desconeguda, vestida ab ser trajo que no era 'l seu y fins rebaixada á la humiliosa condició de dialecte! Dialecte la llengua en que 'l rey En Jaume y 'l poetich Montaner escrigueren las crónicas! Dialecte la llengua en que gemegaba lo melancolich Ausias March! dialecte... mes non raggionar di lor ma guarda é passa.

(Seguirá).

LA CENTRALISACIÓ.

Lo progrés es lo moviment universal y etern. Ell abarca desde 'ls espays planetaris fins al insecte mes menut. Son curs n' está sabiamment trassat en l' infinit, sas lleys n' están escrites en los fets de la naturalesa y sa historia n' es l' historia de la creació.

Lo progrés, al enderrocar una ideya ab la forsa d' una ideya nova, no aniquila pas lo passat: dels darrers enderrochs, ne surt un nou edifici, com molt sovint pera fer una casa s' aprofitan las pedras y 'ls fonaments d' una altra casa vella. Lo progrés n' es lo fenix de l' ideya; n' es lo pá que surt del llevat del passat, ab l' esperansa del esdevenidor; n' es lo naixement d' un fill, qu' encar que mori 'l seu pare, ne manté sa retiransa y sas virtuts, espurgant no obstant las branques que li fan nosa, 'ls vicis que se li coneixan.

Las ideyas, se forman de l' alé de las necessitats, com se forman lleugeras bambollas de l' aiga de sabó; y com las necessitats humanas creixen, veusaquí que l' home no trobará jamay una ideya, y menys un fet, que no s' corque ab lo temps. En l' esperit humá, n' apareix una necessitat nova, y no cabent en l' ideya anterior, s' axampla, s' axampla, fins que romp lo cercol que l' enrolla y si busca una realisació mes ample, capas d' enclourer son pensament, capas d' avenirse ab la forma de sa actual existencia.

Per aqueixa rahó á vegadas, com fochs follets, se veuen lluir en lo cel de las inteligencias algunas ideyas, que tothom las pren per extravaiadas v. boixas, y no obstant aquells llampechs van acompanyats dels seus trons que ressonan per tot arreu, y lo qu' era una llum que tot just s' oviraba, arriba á ser un sol resplandent ab la claror del geni, desitjat per tothom, menys per aquells que tenint dehíls las parpellas de la rahó, s' enlluernan devant sa claretat divina.

Com entre 'ls fenòmens fisichs també hi ha la inercia entre 'ls socials, y aqueix fenomen malehit n' es la forsa que constantment s' oposa á la marxa de l' humanitat, á l' arrelament de nous sistemas, á la práctica del progrés; del progrés qu' encara bó que n' porta en lo seu socós la palanca del geni, del talent y del treball.

Eixa inercia es l' enemich mes dolent del progrés, y es filla de la peresa, de l' ignorancia, de la conveniencia particular, de la por d' enssopegar ab los obstacles cobarts de que generalment van acompanyadas las invencions, y demás barranchs sistemátics que lluytan incesantment ab la mudansa, ab lo moviment progresiu: eixa inercia es en lo natural lo que la fé cega en lo moral: son ben bé germanas.

Alguns, tot al revés dels mantenidors dels sistemas, ne donan plena llibertat á las aias de sa imaginació y creuen pels espays imaginaris á impuls del desitj y de la novetat.

Aqueixos no recordan que l' esperit de l' humanitat no es l' esperit del home; que l' humanitat no pot fer salts perque no pot deixar ni un sol tuyt entre sas lleys inmutables; no

D' aytals son los que creuen fermament que la descentralisació es la separació, la segregació. Y es veritat que ho es, pero també es veritat que eixa separació obra solsament demunt de lo que jamay se podrá unir; alssa al pobre blat que s' ajeya al pes d' una pedra que l' volia anivellar.

La varietat també pot estar unida, deu estar unida: los sers de la naturalesa son los mes variats, pero també llurs lleys son las mes constants. ¡L' unitat en la varietat, la armonia entre forssas colors, eixa es la unitat veritable, eixa es l' armonia verament considerada! Lo contrari, seria que volent armonia en los colors ho pintesen tot de negre.

Lluny de nosaltres la presunció ni l' desitj de trencar l' unitat nacional, tot al contrari, desitjem coralmment l' unitat universal, la germandó de tots los pobles. Mes no volem de cap manera, perque no volem l' absurd, una unitat fingida com es la que s' emantella ab la vesta de la centralisació; no volem l' armonia de la quietut, la conformitat de la mort, lo consentiment de l' esclavitut: aixó no té cap habilitat. La veritable unitat está en l' armonia d' inombrables veus, en la conformitat de diferentas naturalesas, en lo consentiment d' intel·ligencias lliures.

Demaneu á flors de diferents colors y diferentas flaires que formin un pom bonich y l' formarán ben bé; pero no 'is hi demaneu pas que totas tingueu una mateixa flaire y uns mateixos colors. Hi ha cosas que 's poden acostar, unir, barrejar si voleu, y aqueixas cosas jamay se poden confondre.

¿Y cóm volen que 's confonguen varias provincias que quiscuna té la seva historia, lo seu caràcter, la seva fesomia? Pretengan confondre lo cap y 'ls peus y 'ls demás membres del cos humá; pretengan confondre sas funcions, y com somiareu haberho reyalisat no haureu fet altra cosa que treurer la vida de tots ells; pera arribar á un aplech d' afirmacions, haureu arribat á una negació.

Y no solsament vol aixó la centralisació, sino que vol que hi hagi un foc d' ahont brolli la llum del poder públich; un cap ahont s' hi arrepleguin tota mena de forssas, que deu cercolarne tota la humana naturalesa. Y aixó que podria passar, quant ho posa en práctica un govern absolut, no fa res mes que exasperar quant ho verifica un govern que admet que l' Estat n' es lo centinella de l' ordre solsament, que l' Estat n' es lo guayta que n' vigila perque 'l individu no traspasse 'l rotllo d' acció, que 's limita ab la reciprocitat individual; perque ofereix seguras garantias als drets de cada ciutadá considerat individualment.

Veusaquí l' igualtat de la centralisació: un punt qu' enlluerna ab sa llum, y l' entorn fosch com la nit; un punt plé de sava, ple de vida y las estremitats plenas de defalliment. Pero sucseheix que la sanch omplint, omplint lo cap no acaba fins que 'l reventa, y sentne allavors un extrem terrible, los nervis ne tenen la forsa del deliri y iqui sab los disbarats que fan!

Deu fasse que no arrivem á aqueix cas.

Despres d' aqueixas reflexions generals parlarem de la centralisació administrativa que reconcentrant en ella tota la malicia n' es la que produeix mals mes trascendentals. N' es lo negre núvol que n' porta la pedregada.

ALBERT DE PALOMERIAS.

LO TRIBUT DE SANG.

Balada.

En la plassa de la vila s' hi aixeca un cadafalc; sobre d' ell n' hi ha las urnas que als fadrins han de quintar.

Bull la plassa ab la cridària
de las donas y 'ls infants;
en totas las fesomias
la tristó mostra senyals.

Conciorós, un pobre jove
está arrambat á un portal;
pensatiu, ni 'ls ulls aixeca
per veure 'l sorteix infam'.

Lo cor pensant en s' aymia
y 'ls brassos sobre ell creuhats,
ab delit espera l' hora
d' esser lliure ó d' esse esclau.

¡Malhaja aytal lley dictada
per Coris que 'l poble nomná,
sens escoltá 'l quant cridava
abaix lo tribut de sang!

Groch se torna com la cera
al pit las unglas clavant;
malehit vingué á la terra;
ja li dihent qu' es soldat.

De la plassa ja s' allunya
llessantne sospirs amarchs;
de la casa de s' aymia
ja 'n trepitja lo llindar.

La nineta, agenollada
prega á un Crist en creu clavat;
al veure 'l plorá, bé plora
sos cabells arrebbasant.

Y al sebré la mala nova
llensa al Crist mirada aytal,
que debades vol ma ploma
lo poderla relatar.

II.

Lo sol anava á la posta
tenyint de purpra lo cel;
la doncella en una cambra
moria d' anyorament.

Un jorn sentí las timbalas...
La quinta tingué comens...
Aprés, son aymant ploraba
al donarli 'l darré adeu.

Vingueren temps d' anyoransa;
passaren guerras aprés;
son aymant que sa vida era
ja li han dit que resta fret.

Per ço 's more, puig li manca
la llum de son pensament,
y somnia benauransas
allá en la gloria de Deu.

De son llit en la vorera
ou sanglotar á un donsell;
es son aymant que n' esclama
donantli lo darrer bés:

—Lluytant en ferras estranyas
la vista he perdut, mon bé:
ferit, sens sang en las venas,
esclau he vingut á ser.

Me dihen que d' anyoransa
te morts, ma gloria, y no 't veig.
¡Malhaja 'ls butxins del poble
y la ambició dels reys!—

Res la nina li contesta;
un crit n' arrenca 'l donsell;
en son cor lo cap descansa...
¡ay! no sent sos esbatechs.

Al s' endemá las campanas
á morts anavan batent
pel donsell y la doncella
que al clot baixaren ensemps.

J. R. y V.

LA CIENCIA AL ALCANS DEL POBLE.

Perqué en determinats vejatals aquatichs, las flors
sortin sobre la superfície de las ayguas, en temps de
la fecundació? Perqué per complirse aquesta, 's re-
quereix que la flor sorti del espresat element.

Per aixó, aixis que las parts femeninas quedan fe-
cundisadas per lo polo de las masculinas, torna á enfon-
sarse la flor dins de las ayguas hont madura 'l fruit.

La temperatura de la flor; es sempre la mateixa? No:
la flor pot presentá una elevació de temperatura molt
considerable. En certas horas del dia, á las quatre de
la tarde y á la matinada, es tant l' augment, que arri-
ba á pujar de 11 á 12 gaus la temperatura del ayre.

*Per qué las fullas mes blancas de las hortallissas,
son mes dolças que las altres?*

Perqué situadas generalment mes endins que las
verdas están mes preservadas de l' acció de la llum
solar y de la directa influencia del ayre atmosféric,
per lo qual ácid carbónich que en tanta abundancia
contenen en llur sava, no pot sufrir librement com en
las verdas las degudas transformacions y molts dels
principis acres que contindrian no poder arribar á
desarrollarse librement. De aquí es que 'ls hortelans
lligan y colgan las escarolas, apits, y demés verduras
per haverlos ensenyat l' experiència.

P. Aldavert.

MOISÉS SALVAT DEL RIU.

(Traducció de Victor Hugo.)

«Jermanetas veniu: mes fresca n' es l' onada
Quant á la terra llans, l' aubada 'l primer raig;
Reposa 'l segador en sa cabana aymada,

La platja es sola encar.

Confós y grat burgit apenas Memfis llansa,
Y de nostres plahers per entre 'l prat verdós,
L' aubada, qu' ab raigs d' or pausadament s' atansa,
N' es testimoni sol.

De mon pare al palau las arts brillan joyosas;
Mes per sa platja ab goig lo meu mirar n' estench
Y encisan mes mos ulls los llits de flors flayrosas
Que d' or un rich joyell.

No vull pas mes concert que 'l cant de las aucellas;
Mes aymo del ayret lo buf embalsamat,
Que tot lo qu' al palau ne creman mas donsellas
Mas cambras perfumant.

¡Lo cel n' es tant blavench! ¡las onas son tant puras!
Veniu: ¡oh, sí! deixeu pe 'ls singles ondejar
Los plechs blavenchs de vostras diáfanas cinturas,
Veniu sens mes tardar.

Puig-nosa m' en fa al cap, trayeumen la corona,
Y estos jalosos vels trayeunte tost de mí,
Saltemne avuy ensemps, puig que plaher me dona,
Per las onas del riu.

Correu, mes... ¡ay! ¡qué veig per entre la boyrada?
Jermanetas mireu al lluny del lluny ben bé,
Endregeu vers lo riu de foch vostra mirada,
Porugas ¡qué temeú?

Apar esser lo tronch molt vell d' una palmera
Que lo desert deixant, ne vingua á visitar
Las Pirámides, y la ona joganera
L' enmeni riu avall.

Mes nó ¡qué dich? mireu: es d' Isis la petxina
O la barca d' Hermés, si no enganyan mos ulls,
A qui un dols ventijol, que l' aygua remolina,
Empella ab lo seu buf.

Tampoch, ¡qué veig? un bot ahont tranquil reposa
Un nin, mireu, lo té l' aygua cercat
Y dorm com dormiria en la falda amorosa
de sa mare bressat.

¡Com dorm! mirat de lluny, tothom, quant l' onadeta
Lo bressa com ne vol, creuria que vogant
N' es lo calentó niu de blanca colometa
Que baixa riu avall.

Ab son bres d' infantó va 'l ventigol jugantne,
Lo xucladó intranquil, á cada volta apar
Qu' al pobre infant que dorm, que va lo riu gronxantne
La tomba n' obra já.

Se desperta, correu: ¡quin es lo cor de mare
Que puga aixis son fill llansarne dintre 'l riu?
Com plora, correu, si, que 'l salvarem encare
Verjes de Memfis, sí.

¡Com llurs brassets n' estent! las onas bramadoras
Lo cercan per tots llochis; contra la mort sols té
Un niu feble com éll, de cañas blincadoras
Salvemlo, sí, correm.

Salvemlo, sí, potser un nin d' Israel siga
Mon pare ¡qu' es crudel! los ha desterrat tots
Jermanetas, anem, la nostra ajuda amiga
Que 'l salvi de la mort.

Salvemlo, pobre nin, jo vull serne sa mare;
Son perill, pobre infant, con mou tot lo cor meu
Que si no l' he parit ne vull jo que desde are
la vida 'm degui al menys.

Aixís d' un rey la filla; aixís Iphis parlaba,
En tant que borejant del Nil las marjes va
Lo feble bres del nin, que l' aygua n' arrastraba
Tal volta fins lo mar.

Y hauriau, cert cregut, la filla de l' onada,
Jeure llavors, quant d' or los vels ella 's tregué,
Mostrar bellesa aytal, ab cap mes comparada
Que 'l mon no 'n te parell.

Ja llurs delicats peus en l' aygua ne tenia,
Fremolosa ne vá; lo nin n' está plorant,
Y son insegur pas tant sols, ben cert, n' hi guia
Pe 'l nin la pietat.

Ja agafa lo barquet, que l' aygua ja no oneja
Contenta ab lo seu pes, potser per primer cop
En son pur y cast front l' orgull se n' barreja
Al fe al nin un petó.

Ben tost l' aygua deixant, las cañas va trencantne,
Aprés deixa 'l bell nin posat sobre 'l sorral
Las verjes ab desitj contentas van mirantne
qui venen de salvar.

Y al bell front del infant llurs llabis ja n' atausan
Sonrient al mirá dols del nin qu' estrany se veu
Y ansiosas de tenil; que de miral no 's cansan
Li fan un petonet.

Vina, tu, qui de lluny plorosa ne miravas
Endut per la corrent á ton estimat fill,
A qui guiaba 'l cel, vina, ja que ho duptavas
Com una estranya aquí.

No temis qu' á Moisés, al ferli una abraçada
Tas llágrimas de goig te pugan trahir pas,
Que qui tal joya al riu, fa poch n' hi ha robada,
No n' es pas mare encar.

Llavors, mentres qu' ab goig y pas segu camina,
Portant la verje al rey, ferestech com sols ell,
Aquell que n' es salvat de l' ona que rondina
De llágrimas omplert.

S' ohia d' angelets un chor que ne baixaba
Dés lo cel estrellat, cantantne devant Deu
Ab liras eternals, en tant que sent mostrava
De vius colors lo cel.

No ploris mes Jacob; de tu lluny l' anyoransa,
Tas llágrimas ja mes no vulguis barrejar
Al l' aygua del riu Nil, qu' impura al mar se llansa:
Se t' obra ja 'l Jordá.

S' atansa ja lo jorn, per sí, en que deslliuradas
Veurá Gesen fugir, malgrat llurs enemichs,
Sas tribus vers los camps promesos replegadas,
Lo juhí llansant per sí.

En lo rostre d' un nin llansat sobre l' onada
De Sinahí s' hi veu lo qui Deu n' ha elegit;
De las plagas lo rey, á qui una apiadada
Verje, ha salvat del riu.

Mortals de mesquí orgull: l' Etern de dalt vos mira,
Menysprea vostres fets: dobleu vostres jenolls:
Si un bres á Israel salva, humilieu ¡qué 'us admira?
Un bres salvará 'l mon.

Francesch Manel Pavi.

REVISTA ARTÍSTICA.

L' EXPOSICIÓN DE BELLAS ARTS.

Lo diumenge passat s' obri al públich l' Exposició de Bellas
Arts del passeix de Gracia, com ho habiam ja anunciat en lo
primer nombre de nostre periódich.

La música d' artilleria, posada devant de la fatxada prin-
cipal y dins del jardí, doná mes atractiu á la festa ab sos ar-
moniosos accents.

Molta fou la gent que acudí a admirar las bellesas que enclou la dita Exposició; y á fe que val la pena de ser visitada tant per la abundó d' obras d' art, com per la preciositat y mérit artístich do moltes d' ellas.

Passarem, donchs, á ressenyar las obras, calificantlas segons nostra manera de veurer.

Figuran en primer lloch los quadros del senyor Martí y Alsina, notables per sa molta energia, bon colorit y perfecte execució. Lo *Criminal*, una gran marina y un paisatge, son sens dupte los quadros que de dit senyor mes cridan la atenció del públich. En lo *Criminal* hi vejerem molta energia, robustés y magnífica entonació; quan un s' hi para al devant, se trova cara á cara ab un veritable assessí. La marina representa una mar esbalotada; es un quadro, digne company del *Criminal*, y del paisatge qu' es molt bó. En tots tres l' autor revela molt estudi del natural. Hi te després molts retrats y quadros de menos grandaria, empero no de menos gust, distingintse entre tots un quadret d' una noya assentada en un catre mirant com dos tórtoras se barallan al demunt de la gabia. Es un quadro de molt estudi, molta execució, y sumament acabat, del qual be se'n pot dir alló de que en los pots petits hi ha la bona confitura. Hi te ademés varias marinetas y paisatges dignes de veurerse.

En segon lloch figuran los quadros del senyor Pellicer, notables per sa composició, intenció y energia. Hi té en primer lloch *la ronda*, quadro de molt bona composició, y un dels millors, sino 'l millor, que de dit senyor habem vist. Hi té també *lo cementir*, quadro que figura en l' Exposició passada, y molt celebrat dels artistas. Hi té ademés molts altres quadros que, si no acaban d' agradar prou á las personas que visitan lo saló, no es pas per falta de mérit artístich, (que de cap manera podriam negar al senyor Pellicer), sino per lo descuit ab que están pintats. No obstant, repetim que 'ns agradaren molt, y si alguna cosa tenim de dir al autor, es que procure motllar, en lo posible, l' execució ab lo gust del públich, y aixís conseguirá poder reunir l' art ab lo gust popular. També té lo mateix senyor varias obras en la secció de dibuixos, algunas de las quals nos deixaren plenamen satisfets.

S' hi vehuen també molts quadrets del senyor Ferrant, alguns dels quals agradaren molt al públich, y especialment l' escena de *la morte civile*, que 'ns impresioná molt.

També n' hi té molts lo senyor Torrecassana, quasi tots del natural, y de son viatge al canal de Suez. S' hi veu primerament un quadro de palmeras, en que l' autor, aprofitant los mes petits descuits, ha presentat (segons personas competents y que també feren lo viatge al canal), una veritable mostra de lo qu' es aquella terra. Hi té ademés alguns quadrets, copias del natural, y una col·lecció d' estudis que 'ns agradaren molt.

Hi vejerem alguns quadros del senyor Urgell, y entre ells una marina que molt nos agradá, y de veras nos playem de que son autor haja escassejat un xich las mostrás de son talent.

Agradaren molt los de flors del senyor Mirabent, y en particular sis raims que talment semblan naturals.

Hi vejerem també los quadros del senyor Galofre; y, francament, nos semblá trobarhi alguna petita reminiscencia dels dibuixos de Gustavo Doré. Ab tot, procurem esmenar un xich lo senyor Galofre, y desd' ara li prometem un bon pervindre.

Ademés, omplian lo saló molts quadros dels senyors Amado, Ametller, Amell, Arrant, Arrufat, Battistuci, Benavent, Bauza, Berga, Borrell, Brambilla, Cabañes, Carreras, Casals, Casanova, Catalá, Chateaux, Comeleran, Correa, Diaz, Dot, Duran, Estorch, Feliu, Ferrant (Manel), Ferran, Fluixench, Guinferrer, Gualtieri, Inglada, Juliàna, Leclerg, Lorenzale, Miralles (Francesch), Miralles (Joseph), Mitjans, Moliné, Mongay, Monleon, Moragas, Morales, Morera, Pera, Planella, Pou, Puig, Romeu, Salgot, Serra, Sivillá, Soler, Sureda, Terrassa, Urgellés, Vaucells, Vayreda, Vazquez; y algunas copias dels senyors Belli, Borrell, Genover, Mitjans, Planella, Torres y Veenix; y si be n' hi ha alguns que no 'ns deixan completament satisfets, en cambi n' hi ha d' altres que be mereixen estudiarse, y que si no 'ls citem en esta revista, ho fem per no cansar als lectors y perque fora un may acabar, pus son molts los que deurian citarse.

En la secció d' escultura, s' hi veyan treballs dels senyors Elias, Gispert, Lluch, Padró, Pagés, Roig, Sala y Tusquellas.

En la d' arquitectura n' hi habia dels senyors Brossa, Deu, Espluga, Folch, Granell, Guastavino, Padrol, Planella, Robert y Vila. Com que son molts los treballs d' esta secció que mereixen citarse, nos en ocuparem exclusivament en lo nombre próxim.

En la secció de dibuixos hi figuran los senyors Alsamora, Comas, Carreras, Cartelucho, Dot, Pellicer, Perez, Paluís, Padró, Quadras, Rigalt, Serra y Torrecassana.

En la de litografias, los senyors Chateaux, Cartelucho y Vazquez.

Y en la de fotografias, los senyors Guinferrer, Sala y Del-fabro.

Ademés hi ha unas vidrieras pintadas del senyor Amigó, únich que 's dedica á esta mena de treballs en Barcelona.

De manera qu' entre totas hi ha prop de siscentas obras d' Art exposadas.

Apar impossible qu' una Societat exclusivament de particulars, iniciada per particulars, y portada á cap sens protecció moral ni material de part de cap govern, Diputació ni Ajuntament, puga celebrar exposicions tant concorregudas com la que 'ns ocupa. Aixó nos prova que 'l gust artístich y la afició á las Bellas Arts augmenta cada dia mes en nostre país, lo que 'ns complau en gran manera.

Sabem que 'l senyor Pellicer ha fet un croquis de la abertura de l' Exposició, per remetre'l á la «Il·lustració» de Madrid. Nos alegrem de tot cor de que ayal se fassa; aixís veurán los madrilenys en quin estat se trova l' art en nostra aymada Catalunya qu' ab tant mal ull ells miran.

No terminarem sens donar las mes corals gracias als senyors que concebiren l' idea de fer l' edifici, del qual tant de bé deu reportarne Barcelona y tota Catalunya, la patria y l' Art.

F. M.

UN PROMETATJE.

Així ho enjegan en ma terra.

Tant de bó que me diguessen

si n' sabeu una pubilla,

que jo n' coneix un hereu

que de bon grat la voldria.

En Joan n' es ben guapot,

de lletra n' sab una mica,

n' es lo mes rich de per llá

y prou, prou se casaria.

¡Tant de bó! que del casori

jo confits vos donaria.

En l' entorn hi ha noyas macas,

pró es mes maca ia Maria,

filla del mas del Colom,

anomenada «flor rica»

Té de bous moltes parellas,

té un bon eixám de gallinas,

de blats no n' hi mancan pas

y prou, prou se casaria.

¡Tant de bó, que del casori

jo confits vos donaria.

Lo pare del Joan se n' vá

del Colom á la masia,

y enrahona qu' enrahona

la cosa hé s' enbolica.

Damá es fira de Ripoll

y portémlos á la fira,

y trobantse ab dos allá

pot ser s' enamorarian.

¡Tant de bó! que del casori

jo confits vos donaria.

Entre tanta gent no s' veu

ni l' hereu, ni la pubilla,

que tots solets ne festejan

en un racó de la fira.

Si l' ha firada en Joan

bé l' ha firat la Maria,

que tot dihéntse amoretas

l' hereu lo cor li prenía.

¡Tant de bó, que del casori

jo confits vos donaria.

Cuant n' arriba la vesprada

al mas del Colom n' arriuan,

y tots á dormir s' hi quedan

que tots son ja de familia.

Ne tractan del casament

tot sopant, ab alegria;

y sembla que s' casarán

si Deu vol, ben desseguida.

¡Tant de bó! que del casori

jo confits vos donaria.

Sembla que n' serán felissos

que ls' aymants molt bé s' estiman;

y á tots plau lo casament

de l' hereu y la pubilla,

Deu los benehesca á tots

y ls' dongue bons anys de vida,

per tenir forsa maynada

qu' així molts bateigs hi hauria;

¡Y axis de cada bateig

jo confits vos donaria!

FELIP DE SALETA

Banyolas, juliol de l' any '68.

JUHI CRITICH DE «LO TRET PER LA CULATA.»

Cada poble com cad' home té son caràcter, té sa fama.

Lo poble, també deu reflectirse ab algun mirall: aqueix mirall es lo teatre. Lo teatre deu ser la font crestallina ahont lo poble 's veu á si mateix, ahont lo poble pugue contemplar son esguart, sas faccions: aqueixa font ab sa claretat li deu oferir ensemps claras y útils aigüas pera rentarne las tacaes que 'l seu mirall ne presenta.

Deu enmirallarne á n' al mateix poble y no als vehins, perqué ja es ben sabut que l' experiencia propia obra mes aviat y ab mes fermesa que cualsevulla altra.

Aixó, qu' ho deu saber bé En Conrat Roure, ho ha volgut posar en práctica, en la comedia anomenada «Lo tret per la culata»; comedia que si s' examina escena per escena, si s' analisa membre per membre, s' hi troban trosos magnífichs, cuadros de costums naturals, veritables y encisadors.

Pro la comedia, no solament deu agradar en sas parts mes petites, sino qu' aqueixas deuen estar lligadas estretament ab lo desentrotllament dels fets que hi entran, ab l' interés que deu creixer tan com creixen las accions.

¿Sucseheix aixís en «Lo tret per la culata»? Malauradament á la perfecció d' algunas escenas, á la assertada descripció dels tipos, á la boniquesa dels versos, á la gracia d' alguns acudits no s' hi pot pas afegir, sens faltar á la vritat, aquella ansia creixent, aquella rahonable satisfacció, resultat d' un bon acabament, perque en lo primer acte ja 's sospita y s' endevina lo que passarà en lo darrer, encar que conequent' ho, l' autor haze procura desviar las sospitas ab l' impressió d' aquell s' inesperat, impressió que no te gaire forssa, ni es gaire fonda pera esborrar la primera.

Ja havem dit, y ho repetim ab gust, que des del comensament fins al últim, las escenas, consideradas aisladament valen molt, pro també tenim de dir que barrejadas y consideradas com un tot armónich no fan l' efecte que deurian fer. Y d' aixó ne deu tenir la culpa l' argument, que desplegat y desenrotllat de la manera com ho fa l' autor sols es prou pera omplirne un acte y probar la insufissencia y sensillesa estrema de l' argument, la nessesitat que te de repetir tres vegadas la mateixa cosa, com es la nova sobre 'l prometatge del senyor Peregrí y la Carmeta.

Pera nosaltres, l' autor de «Lo tret per la culata» s' ha perdud per massa poch embolich, per la debilitat de la trama, per massas vuyts, que natural y il·logicament dehuen de desagradar als espectadors; vuyts que l' autor ha desitjat amplenar ab elemens accesoris, com son las agudesas.

No volem pas que, traspasant los límitis de l' imaginassió espanyola s' vaje ensopegar ab lo gust francés, com sucseheix un bon xich ab «Lo collaret de perlas», perqué estem convensuts de que 'l teatre deu

ser la taula de pedra marbre, ahont lo poble vegi escrit las sevas virtuts, los seus vissis, las sevas costums, la seva fesomia; pro si desitjariam, que 's dongués mes vida á l' acció, que l' argument se mogué sempre ab interés progresiu.

No trencar lo cercol del gust espanyol, del gust de cada poble; no passar del rotlo que 'ns trassa l' imaginació de cada terra; pro tampoch deixar en un racó moltes coses nessessaries pera complaure al gust, moltes coses que 'ns demana l' imaginació.

«La rosa blanca», «Las euras del mas»; aqueixas podrán servir de mirall nostre; pro no baratar lo ver sentit del nostre estil pel sentiment fingit d' alguns forans, que per nosaltres es exagerassió.

Áxis com després de veurer «Lo collaret de perlas» un hom se troba ab lo cap cansat de tant de barrinar, per cada pas que dona l' argument, pels sentiments y cops d' escena masa forts que s' hi veuen; tenim que passa tot al revés á n' al que veu «Lo tret per la culata», pus que no resta del tot content y satisfet. A l' un li sobra, y á l' altre li falta; á l' un després d' algun temps encar li ressonan las orelles y l' cap li bull, á l' altre l' esprit se li atura com si busqués alguna cosa que li manca. Veusaquí dos estrema opositats.—S.

LO VESTIT NEGRE.

En un poblet de montanya hi havia un rich jovencel, que n' aymaba una nineta, nina de rossos cabells. Ella, com ell l' estimaba y potsér qu' encara mes. Sortir lo diumenjé á missa un sol, no podia ser; aixís es que cada festa y á n' al bell punt de las set, tots dos junts sempre 's trobaban prop l' església assentadets, portantne ella encesa rosa y ell duhentne un clavellet. Abdos la flor cambiaban, ell la rosa, ella l' clavellet, posantlo sempre dessobre son vestit, blanch com la neu. D' esta mena se n' entraban á l' església ab cor fidel, y 's juraban sempre amor devant l' imatge de Deu, mentres lo toch de campana no paraba ni un moment.

Brandau, campanas, brandau, que per la festa toqueu.

Lo jovencel se n' aná dihent tornaria prest... Passaren dias y dias, y l' jovencel no vingué. La nina pregunta y plora; pregunta á tota la gent: —Escoltau, ¿Res me diriau?... y tothom—¿Res ne sabem! La nina mort d' anyoransa com mort la flor sens lo vent. Passaren mesos y mesos, no venia l' jovencel. Ella 's posa vestit negre pus creu no l' veurá ja mes, y buscantne sempre noves la nineta ne segueix; que l' jovencel l' honra seua al anarsen s' endugué.

A l' església n' es entrat, á la Verge ne fa un prech;

torna á sortir de l' església, s' assenta en lo pedrisset mentres que la nit s' atansa y l' sol d' ella 's despedeix, com per darrera vegada, com per no veurerla mes. Al s' endemá la trobaren estesa y freda com gel, ab las manetas plegadas y sus lo pit un clavellet. ¡Ay! que mori d' anyoransa la de los rossos cabells.

Brandau, campanas, brandau, que per sa mort brandareu.

JOSEPH TOMÁS.

Barcelona 5 Maig de 1870.

ANÉCDOTAS Y CURIOSIDADES LITERARIAS.

Vel' aquí las darreras paraulas pronunciadas per los següents grans homens, abans de morir:

Byron.—Tomba de fanch.
Voltaire.—Lo viatge es curt.
Robert Peé.—Bésam.
Milton.—M' aurora.
Dante.—Veniu ab mí.
Rousseau.—Sí, vé.
Mirabeau.—Deixaume dormir.
Moliere.—A l' altre cambra.
Virgili.—S' ennuvola.
Fenelon.—No' n vull mes.
Boussuet.—Es tarí per aná ab ell.
Calderon.—Entre altres... se 'n riu.
Chateaubriant.—Será gran y triunfará.
Wassa.—Que se 'n vagi aquella galera.
Moore.—Aniré al parlament.

**

Contan del popular García, Rectó de Vallfogona, que trobantse nostre ben volguda Catalunya infestada per la peste dita *la glánola*, ell era l' encarregat de donar los butlletins de sanitat als feligresos que habian de sortir de la població.

Un jorn se li presentá á est efecte una vehina que tenia fama d' esser molt tafanera.

—¿Cóm vos diheu?—li preguntá.
—Tecla Verdera.

Y escrigué:

De Vallfogona parteix
vuy dijous, Tecla Verdera,
que per ser tan batxillera
fins la peste l' aborreix.

**

Son molt interesants las noticias que 's desprenen de las edicions de 'ls escriptors clássichs francesos mes renomnats.

De las obras de Voltaire, aparegueren, desde 1714 á 1848, la friolera de 489 edicions, ja complertas, ja parcials.

Las edicions de Corneille casi no tenen nombre, y per donarne una proba, bastará dir, que tan sols á contar desde l' any 1830, resultaren 50 edicions de las obras d' aquet autor clássich.

De las pessas dramáticas de Racine, cada any se n' imprimeixen 20,000 exemplars.

Del *Telémach* de Féron se 'n tiran 10,000 exemplars anuals.

Las novelas de Lesage, contan ja un nombre de 100 edicions, y 40 las sevas pessas dramáticas.

De la obra de Montesquieu intitulada: *Consideració sobre las causas de la grandesa y decadencia dels romans*, se 'n coneixen 34 edicions; 20 del *Esperit de las lleys*, y 25 de las *Cartas Persianas*.

Y en Espanya, en tant ¿que fem? Desgraciad del home que ha de viurer de las lletras! La ploma 'ns

cau vergonyosa de las mans al intentar fer quelcunas consideracions sobre l' particular.

Un estadistich ha calculat que la parla castellana té 38,451 paraulas, divididas de la manera següent:

Sustantius, 11,801.

Adgetius, 7,902.

Verbs, 7,030.

Abverbis, preposicions y demés, 1,718.

NOVAS.

Donem las gracias tant á En Víctor Balaguer com al Senyor Tutau, per sas paraulas pronunciadas á las Corts en defensa de los fills d' aqueixa terra.

Donem las mes espressivas gracias á tota la premsa de Barcelona, per la manera com ha rebut á nostre humil semmanari.

¡Grat sia á Deu! Ja tenim entre nosaltres los preats restos d' En Permanyer: massa habian trigat. A la terra aymada tant coralment com ha sigut per ell; á la terra qu' ha rebut tant amorosament un cor com lo d' En Permanyer, li toca tenir lo cadavre d' aqueix en sos brassos. Guárdali l' cos, terra catalana, que 'ls fidels catalans li guardarem l' esperit en nostre cor.

Lo dilluns passat forem al benefici de Roseta Cazorro. Si ho pot fer millor, no ho sabem pas; lo que sabem es que l' geni ha sigut un foll al passarli pel cap refugiarse en Espanya.

Va En Puget al Principal, y ¡n voleu de cosas y mes cosas! tothom s' hi tornaba ximple; coronas, rams de flors, versos cauhen als seus peus tirats pel deliri; y á la maca nina, qu' al seu estil val mes qu' En Puget, ni una corona, ni una flor, ni un colom. ¡Com qu' es cosa de la terra! Voldriam darnos una explicació y en va la busquem. ¿Pot ser si que 'ns atmirem devant dels genis estrangers y no fem cas dels nostres, perque aquí 'n trobem á cada pas, y no 'n veyem gaires dels altres?

Se va tornar á posar en escena al Liceo, lo drama d' En Ubach, anomenat: «Margarida de Prades.» Si l' nostre amich nos escollés, li aconsellariam que no deixes representar lo may mes allá; que l' bon pare no deixa malmetre al seus fills.

XARADA.

Segons com ma primera n' es mirada, hi veurás una nota musical.

Segons com ma primera n' es mirada, es un terme exclusiu dels catalans.

Si segona al devant de prima posas y treus lo que juntas las dos fan,

ja pots estar alegre, que la dicha á picofins á casa t' entrará.

Ma tersa que per sí res significa, junta ab quarta, es un vicí dels mes grans;

que si es troba molt estes entre gent nana, quasi may entre los homes pots trobar.

So una planta montanyesa y olorosa, de flor petita, de color morat,

d' ermas terras ne só hermosa garlanda, y sols en eixas tinch mos sitials.

Solució á l' endevinalla y xarada del nombre passat:

SAL.—GRAMALLA.

CORRESPONDENCIA.

A en P. F. Calella: queda suscrit per un any.—A en J. P. de la B. Girona: estem enterats de las quatre suscripciones.—A en J. J. Madrid: si s' pot s' insertará, m' agrada un bon xich.—A en R. J. Vilafranca: rebuts los franqueigs.—A en Joseph Burgell Cartagena: suscrit per tres mesos.—A en F. M. Avinyó: servidas las deu suscripciones.—D. J. de S. Tordera: rebuda la suscripció seva.—A en Pau Valls y Oms: enterats.—A un xicot de S. Pol: 'ns agrada, s' insertará.—L. M. No's ha rebut á temps.